

Dokumentnamn
YTTRANDE

Datum
2022-01-31

Vårt diarienummer
1.1.3-2021-06933
GD-2022-017
Ert diarienummer
S2021/06163

Mottagare
Regeringskansliet
Socialdepartementet
E-post: s.remissvar@regeringskansliet.se

Riksintressen i hälso- och sjukvården – stärkt statlig styrning för hållbar vårdinfrastruktur (SOU 2021:71)

Vetenskapsrådet har granskat utredningens förslag utifrån sitt uppdrag att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden samt de särskilda uppgifter som myndigheten har i sin roll som forskningsfinansiär och forskningspolitisk rådgivare.

Sammanfattning

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget om en reglering om riksintressen på hälso- och sjukvårdsområdet. Vetenskapsrådet har synpunkter på hur forskning inkluderas i riksintressen samt hur synpunkter inhämtas från myndigheter.

Vetenskapsrådet tillstyrker även förslaget om att utveckla gemensamma definitioner och standarder för vårdbyggnadsområdet, men har synpunkter hur behov bland kliniska forskare och forskningsstödjande personal beaktas.

Vetenskapsrådet har inget att erinra mot förslaget om ett statligt fastighetsbolag för hälso- och sjukvården stärker det nationella perspektivet.

Vetenskapsrådet avstyrker förslaget om ökat statligt stöd till forskning inom området vårdinfrastruktur i sin helhet.

11.2.1 En lag om riksintressen i hälso- och sjukvården för genomslag i kommunala och regionala beslut

Det finns goda skäl att reglera riksintressen för infrastrukturopsattningar på hälso- och sjukvårdsområdet, vilket utredningen lyfter. Utredningen fastställer att forskning är avgörande för hälso- och sjukvårdens infrastrukturer, liksom att infrastrukturer påverkar den forskning som bedrivs, vilket Vetenskapsrådet instämmer med. Tyvärr saknas fortfarande tillräckliga förutsättningar för klinisk forskning i många delar av hälso- och sjukvården, trots att regionernas och kommunernas medverkan vid genomförande av forskning regleras i hälso- och sjukvårdslagen. En

reglering av riksintressen för infrastruktursatsningar på hälso- och sjukvården kan bidra till att förbättra förutsättningarna om synpunkter inhämtas från experter med rätt kompetens.

11.2.2. Riksintressen på hälso- och sjukvårdsområdet bestäms och preciseras av regeringen och statliga myndigheter

Som utredningen beskriver har snabb utveckling inom cell- och molekylärbiologi flyttat fram gränserna för medicinsk terapi. Gränslandet mellan forskning och vård har också krympt, framförallt inom precisionsmedicin och avancerade cellterapi. En framåtblickande behovsanalys av den särskilda infrastruktur som krävs för till exempel avancerade cellterapi är nödvändig när hälso- och sjukvårdsbyggnader projekteras. Definitioner för riksintressen måste därför ständigt utvecklas i samråd med ledande forskare inom medicin och hälsa. Utredningens förslag behöver i större utsträckning inkludera detta.

Vetenskapsrådet föreslog i yttrandet på remissen av utredningen Strukturförändring och investering i hälso- och sjukvården – lärdomar från exemplet NKS (SOU 2020:15) att regeringen bör låta utreda hur förutsättningarna för forskning och utbildning ska säkerställas vid framtida strukturförändringar. Precisering av riksintressen möter detta behov endast om forskare, forskningsinfrastrukturer och relevanta myndigheter såsom Vetenskapsrådet bjuds in att delta i arbetet.

Forskningens behov inbegriper, som utredningen beskriver, bland annat tillgång till laboratorier, arbetsrum och frysar för lagring av prover, men även tillgång till digitala infrastrukturer. Utredningen lämnar inga förslag på vilka myndigheter som bör involveras i precisering av de lokaler och infrastrukturer för forskning som ska ingå i riksintressen. I det här arbetet bör Vetenskapsrådet kunna bidra.

För att tillfredsställa behov inom forskning och utbildning samt digital infrastruktur, som förändras och utvecklas snabbt, bör myndigheter med uppdrag inom dessa områden involveras i arbetet med att precisera riksintressen. Både E-hälsomyndigheten och Vetenskapsrådet bör bistå Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) och Socialstyrelsen i analys, precisering och vägledning av dessa riksintressen. Vetenskapsrådet har flera uppdrag som har starkt koppling till föreslagna riksintresseområdena, bland annat att öka tillgänglighet och användbarhet av registerdata för forskning och att främja och samordna arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata. Dessutom har Vetenskapsrådet ansvar för Sunet. Om en ny myndighet för digitala infrastrukturer för forskning inrättas, som föreslagits i SOU 2021:65, bör även denna myndighet övervägas involveras.

Det är dessutom viktigt att vårdens digitala infrastrukturer ställs i relation till övriga nationella system för hälsodata och, när relevant, säkerställas att den är interoperabel även med infrastruktur/arkitektur för forskningsdata, samt

kan möta forskningens krav på datakvalitet och FAIR¹ datahantering. Det är också viktigt att beakta samordning med pågående internationella initiativ avseende digital infrastruktur och tjänster, vilket kan möjliggöra synergier och ett effektivare utbyte av information mellan regioner, akademi, myndigheter och industri.

11.2.3 Socialstyrelsen ska samordna riksintressen på hälso- och sjukvårdsområdet

När det kommer till att definiera riksintressen är det av stor betydelse att den myndighet som åläggs en samordnande roll arbetar i nära samverkan med relevanta myndigheter och därigenom skapar en samlad bild av långsiktiga behov. Exempelvis behövs både analyser från statliga forskningsfinansiärer, såväl som från lärosäten och hälso- och sjukvårdsinrättningar, för att förstå hur riksintressen ska definieras utifrån de behov som finns inom klinisk och translationell forskning.

11.2.4 Företrädare för patienter och professioner ska involveras

Den nya lagen om riksintressen på hälso- och sjukvårdsområdet bör inte endast ange att företrädare för patienter och legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal ska involveras i utvecklingsprocessen, utan även att kliniska forskare och forskningsstödande personal. Det är med tanke på de varierande förutsättningarna för klinisk forskning i regionerna dessutom nödvändigt att inhämta synpunkter från forskare aktiva vid alla typer av hälso- och sjukvårdsinrättningar, och inte endast vid universitetssjukhus.

11.2.7 En genomförandekommitté tillsätts med uppdrag att precisera och genomföra uppdrag till myndigheterna

Den genomförandekommitté som tillsätts bör inkludera kliniska forskare och forskningsstödande personal med goda kunskaper om forskningsinfrastruktur, för att värdefulla riksintressen inom forskning ska beaktas.

11.3 Utveckla gemensamma definitioner och standarder för vårdbyggnadsområdet

Ökad kunskapsöverföring mellan regioner gällande hälso- och sjukvårdbyggnader är välkommet eftersom det finns möjlighet till både besparingar och vinster. Det är dock viktigt att de standarder som utvecklas för hälso- och sjukvårdsbyggnader beaktar de intressen som finns inom den kliniska forskningen. Det brukarråd som utredningen beskriver behöver därför inkludera både aktiva forskare och forskningsstödande personal.

¹ Wilkinson et al. The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship. *Sej Data* 3, 160018 (2016).

11.5 Stärk förutsättningarna för kunskapsuppbyggnad inom området vårdinfrastruktur

Vetenskapsrådet avstyrker förslaget om ökat statligt stöd till forskning inom området vårdinfrastruktur.

Behovet av stärkt forskning inom vårdarkitektur är inte tydligt beskrivet i utredningen och det saknas både analys och argument i utredningen. Snarare framkommer önskemål om översikter av forskningsresultat, eftersom utredningen fastställer att befintlig forskning behöver ge större avtryck i nya hälso- och sjukvårdsbyggnader. Det är i utredningen dock inte tydligt i vilken utsträckning forskningsresultat ska vara vägledande inför beslut, eller hur brist på koncensus kan hanteras i forskningsöversikter.

Direkt statlig och löpande finansiering av Centrum för vårdens arkitektur (CVA), som föreslås i utredningen, kan inte förenas med förslaget om fördelning av anslag till vårdarkitektur inom ramen för ordinarie processer för forskningsanslag. Fördelning av anslag till forskning om vårdarkitektur bör ske inom nuvarande system och utgå från vetenskaplig granskning. Utan analys av omfattningen och kvaliteten på forskning om vårdarkitektur finns det heller inte anledning att utlysa särskilda medel.

Den främsta anledningen till att finansiering grundas på vetenskaplig granskning är att hög kvalitet på forskningen måste säkerställas, för att forskningens resultat ska kunna komma samhället till godo. En ansökningsprocess med konkurrens mellan ansökningar bidrar dessutom att statens finanser utnyttjas effektivt. Öronmärkt finansiering till enskilda centrumbildningar eller institutioner bidrar däremot till att framstående forskning av högsta kvalitet utarmas. Av denna anledning avstryker Vetenskapsrådet förslaget om att staten direkt och löpande finansierar CVA.

Ett bättre alternativ till direkt finansiering av ett centrum kan vara att stärka tvärvetenskaplig forskning samt vårdforskning genom t.ex. forskarskolor. Det är dock för tidigt att fastställa vad som behövs, då djupgående läges- och konsekvensanalyser av förutsättningarna för forskning och satsningar inom vårdarkitektur är nödvändiga innan några aktiviteter kan föreslås. Det är i sammanhanget dessutom viktigt att noggrant överväga för- och nackdelar med satsningar på enskilda forskningsområden, eftersom risken är övervägande att framgångsrik grundforskning, som utgör basen i kunskapssamhället, utarmas.

Yttrandet har beslutats av generaldirektören Sven Stafström efter föredragning av forskningssekreterare Abraham Mellkvist-Roos. Vid den slutliga handläggningen har även rådsdirektören Maria Thuveson, chefsjuristen Anna Hörnlund och enhetschefen Maria Wästfelt deltagit.

Sven Stafström
Generaldirektör

Abraham Mellkvist-Roos
Forskningssekreterare

Kopia

e-post: s.fs@regeringskansliet.se,

registrator och myndighetshandläggare på utbildningsdepartementet:

Utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Per-erik.yngwe@regeringskansliet.se